

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

GOVEDOREJA V SLOVENIJI

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Izdala in založila	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije Celovška 135, Ljubljana
Pripravili	Danilo Potokar, Jernej Vrtačnik, Lucija Pinterič, Barbara Kotnik in Tomaž Perpar
Fotografija na naslovnici	Marjan Špur
Oblikovanje	Karmen Gombač GPro d.o.o., Ljubljana
Naklada	3000 kos
Tisk	Birografika Bori d.o.o.
Ljubljana	avgust, 2009

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

636.2.(497.4)

GOVEDOREJA v Sloveniji / [pripravili Danilo
Potokar ... et al.]. – Ljubljana : Kmetijsko
gozdarska zbornica Slovenije, 2009

ISBN 978-961-91920-8-5
1. Potokar, Danilo
247134208

GOVEDOREJA V SLOVENIJI

Govedoreja je v Sloveniji najpomembnejša kmetijska dejavnost, saj dajeta kmetovalcem največ prihodka prireja mleka in mesa. Slovenska govedoreja temelji na dveh kombiniranih pasmah, na lisasti in rjavi, ter na izrazito mlečni črno-beli pasmi, katere stalež se v zadnjih letih močno povečuje. V pasemski strukturi prevladuje lisasta pasma s 37-odstotnim deležem, sledita pa črno-bela pasma s 16 in rjava pasma z 9 %. Pri kombiniranih pasmah je v zadnjem času selekcija najbolj intenzivno usmerjena v prirejo mleka, saj si rejci želijo živali s čim večjo mlečnostjo. Selekcija v povečanje prireje mleka pa zmanjšuje sposobnost živali za prirejo mesa, zato rejci, ki so usmerjeni v prirejo mesa, križajo kombinirane pasme z mesnimi pasmami. V populaciji je zato tudi velik delež križancev z mesnimi pasmami. Od mesnih pasem,

Foto: Zoran Kramer

ki so v Sloveniji manj razširjene, se pa njihov delež stalno povečuje, sta najpomembnejši francoski pasmi šarole (charolais) z 0,23 in limuzin (limousine) z 0,20 %. V osemenjevalnih centrih pa je rejcem na voljo seme plemenških bikov šarole, limuzin in belgijske beloplave pasme. V Sloveniji smo s pomočjo ljubiteljev cikastega goveda uspeli ohraniti to edino slovensko avtohtono pasmo, ki je bila nekoč zelo razširjena predvsem na Bohinjskem in Tolminskem pa tudi na ravninskem delu Gorenjske. Pasma je trenutno v fazi obnovitve, glavni rejski cilj pa je ohraniti pasmo v izvornem tipu. Avtohtona cikasta pasma je zastopana z 0,37 %, njen delež pa se povečuje.

Rejsko delo ima v Sloveniji zelo dolgo tradicijo; njegovi začetki segajo na prehod iz 19. v 20. stoletje. Po drugi svetovni vojni je rejsko delo prešlo iz rok rejcev na raven države, ki je do leta 2006 vodila in nadzorovala delo strokovnih služb, ki so za rejce izvajale nekatere strokovne naloge, katerih naročnik in plačnik je bila država. Leta 2006 so rejsko delo v svoje roke ponovno prevzeli rejci, ki so se združili pod okriljem priznanih rejskih organizacij; te so postale nosilke rejskega dela. Rejci tako sedaj sami odločajo o rejskih ciljih, strokovne službe pa jim nudijo potrebno strokovno pomoč in za njih izvajajo nekatere strokovne naloge. Naročniki dela strokovnih služb so tako ponovno postali rejci, država pa je obdržala le nadzor nad financiranjem strokovnih služb, saj plača delo, ki ga le-te opravijo za rejce. V Sloveniji so se govedorejci združili pod okriljem dveh priznanih rejskih organizacij.

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije je poleg tega, da je največja priznana rejska organizacija na področju govedoreje, tudi največja nevladna organizacija slovenskih kmetov. Pod njenim okriljem deluje večina strokovnih služb v kmetijstvu, ki so del kmetijsko gozdarskih zavodov po Sloveniji. Na področju govedoreje pa Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije koordinira in vodi izvajanje rejskih programov ter rejcem omogoča nadzor in odločanje nad njihovim izvajanjem.

MLEČNE IN KOMBINIRANE PASME

LISASTA PASMA

OPIS PASME

Barva in pigmentacija: lise so v odtenkih pšenično rume do temno rjave barve na beli podlagi, enakomerno pigmentirane in enakomerno porazdeljene. Glava je bele barve, mogoče so pigmentne lise okoli oči. Konec repa (čop) je bele barve. Rogovi in parklji so svetli. Smrček je roza barve. Dlaka je kratka, gladka in sijoča, primerna starosti in letnemu času.

Ženske živali so obsežne z odlično sposobnostjo zauživanja voluminozne krme ter mirnega in prijaznega temperamenta. Živali v A tipu (mleko – meso) imajo dobro izražene lastnosti za prirejo mleka. Živali v B tipu (meso – mleko) pa so v kombiniranem tipu, z večjim poudarkom na omišičenosti.

Foto: Marjan Špur

Moške živali so obsežne z dobro omišičenostjo, hitre rasti in z dobrimi klavnimi lastnostmi. Plemenski biki dosegajo nad 155 cm višine v vihru in nad 1100 kg telesne mase.

RAZŠIRJENOST

Lisasta pasma ima v Sloveniji dolgo tradicijo in spada med tradicionalne pasme. Najdemo jo povsod, najbolj pa je razširjena v severovzhodni Sloveniji. Rejci in strokovnjaki so to pasmo desetletja oplemenjevali ter prilagodili njen tip razmeram in tehnologiji reje. Danes imamo v Sloveniji populacijo lisaste pasme, ki jo odlikuje visok genetski potencial za prirejo mleka in mesa. Z načrtnim osemenjevanjem bikovskih mater z najboljšimi elitnimi biki dobimo potomce, ki jih vzrejamo – testiramo v vzrejališču plemenskih bikov za lisasto pasmo v Murski Soboti že od leta 1963. Pasma je namenjena tako prireji mleka kot mesa, zato je zanjo pripravljen rejski program v obeh tipih.

V Sloveniji je bilo 31. decembra 2008 na 23.612 kmetijah 72.365 krav lisaste pasme in 19.676 križank lisaste pasme s pasmama RH in MB, skupaj torej 92.041 krav. V kontrolo prireje mleka je bilo vključenih 35.727 krav na 3.800 kmetijah, v kontrolo prireje mesa pa 110 krav na 22 kmetijah. Pri 56.204 kravah smo spremljali le poreklo živali.

Foto: Marjan Špur

Prireja mleka krav lisaste pasme in križank lisaste pasme s pasmama RH in MB v letu 2008

Molznih dni	Mleko kg	Maščobe %	Beljakovine %
305	5.238	4,11	3,31
349	5.812	4,15	3,36

REJSKI CILJI

Lisasta pasma je kombinirana pasma, ki jo redijo rejci, usmerjeni v intenzivno ter manj intenzivno prirejo mleka, in rejci dojilj. Rejski cilji, ki jih z načrtnimi parjenji z visokokakovostnimi plemenskimi živalmi in odbiro zasledujejo strokovnjaki in rejci govedi lisaste pasme v Sloveniji, se zato delijo na dva dela. Molznice v intenzivni prireji mleka so v A tipu, krave dojilje in del krav molznic v ekstenzivni prireji mleka pa so v B tipu.

A tip: mleko – meso je kombiniran tip s poudarkom na prireji mleka. Pri tem tipu živali želimo: krave so v vihu visoke med 139 in 148 cm, s prek 700 kg telesne mase, s korektnimi in obsežnimi vimeni, s prirejo 7000 kg mleka v laktaciji, s 4,0 % maščobe in 3,5 % beljakovin, z dobro mlečno vztrajnostjo, hitrim iztokom mleka ter vsaj štirimi laktacijami; da so dobro omišičene in na boleznih odporne živali s korektno stajo, čvrstimi biclji, visokimi in trdimi parklji; da je prirast pitancev okoli 1200 g/dan (volov okoli 900 g/dan).

B tip: meso – mleko je kombiniran tip s poudarkom na prireji mesa. Krave v B tipu so namenjene za dojilje in manj intenzivno prirejo mleka. Pri tem tipu živali želimo: krave so v vihu visoke med 130 in 140 cm s telesno maso med 550 in 650 kg, z dobro pripetimi vimeni, s prirejo okoli 5000 kg mleka v laktaciji, s 4,0 % maščobe in 3,5 % beljakovin, z dobro mlečno vztrajnostjo ter vsaj šestimi laktacijami; da so dobro omišičene (ocena 7 ali več) in na boleznih odporne živali s korektno stajo, čvrstimi biclji, visokimi in trdimi parklji; da je prirast pitancev okoli 1200 g/dan (volov okoli 900 g/dan).

RJAVA PASMA

OPIS PASME

Barva in pigmentacija: možni so številni odtenki rjave do sive barve z možnostjo rahlih belih pigmentiranih delov. V glavnem pa je govedo rjave pasme sivo rjave in mišje pa tudi temnejše rjave barve.

Ženske živali imajo maso od 600 do 700 kg in so v vihru v povprečju visoke od 135 do 145 cm. Ob kakovostni voluminozni krmi zmorejo na leto dajati 6000 do 7000 kg mleka s 4,0 % ali več mlečne maščobe in 3,5 % beljakovin. Odlikujeta jih sposobnost prilagajanja težjim razmeram reje in miren temperament.

Moške živali so hitre rasti, priraščajo 1000 do 1200 g na dan, primerne so za pitanje do velike mase. V vihru so visoke do 155 cm, s končno telesno maso do 1000 kg in visoko klavnostjo.

Tip: rjava pasma je kombinirana pasma za prirejo mleka in mesa. Z rejškimi cilji zasledujemo dva tipa. Za intenzivne reje, usmerjene v prirejo mleka, kombiniran tip s poudarkom na visoki prireji mleka, za reje dojilj in reje z manj intenzivno prirejo mleka pa kombiniran tip s poudarkom na visoki prireji mesa.

RAZŠIRJENOST

Rjava pasma goveda ima izmed vseh gospodarsko pomembnih pasem najdaljšo tradicijo. Spada med tradicionalne pasme in predstavlja desetino populacije slovenskega goveda. Na Slovenskem je bila prisotna že v drugi polovici 19. stoletja. Oblikovala se je v dokaj težkih talnih in vremenskih razmerah, ob skromni krmi ter s križanjem različnih deželnih pasem. Prvotno je bil gospodarski pomen pasme reja za meso, delo in mleko. V 60. letih prejšnjega stoletja so začeli množično oplemenjevati rjavo pasmo z ameriško rjavo pasmo (Brown Swiss), kar je prispevalo k večji mlečnosti. Danes je rjava pasma kombinirana pasma z izrazitim poudarkom na visoki mlečnosti in vsebnosti mleka. Razširjena je na Primorskem, Notranjskem, Dolenjskem, v delu Ljubljanske kotline, na Savinjskem in v Šaleški dolini.

Foto: Zoran Kramer

V Sloveniji je bilo 31. decembra 2008 na 6.290 kmetijah 21.803 krav rjave pasme. V kontrolo prireje mleka je bilo vključenih 13.248 krav na 1.800 kmetijah, v kontrolo prireje mesa pa 65 krav na 14 kmetijah. Pri 8.490 kravah smo spremljali le poreklo živali.

Prireja mleka v letu 2008

Molznih dni	Mleko kg	Maščobe %	Beljakovine %
305	5.521	4,09	3,33
361	6.251	4,13	3,39

REJSKI CILJI

Rjava pasma je kombinirana pasma, ki jo redijo rejci, usmerjeni v intenzivno in manj intenzivno prirejo mleka, ter rejci dojilj. Glede na usmeritev ter intenzivnost prireje mleka in mesa smo razdelili živali v dva tipa. Molznice v intenzivni prireji mleka so v mlečnem tipu, krave dojilje in del krav molznic v ekstenzivni prireji mleka pa so v mesno-mlečnem tipu.

Rjava pasma – mlečni tip je v rejskem cilju kombinirana pasma s poudarkom na prireji mleka. Živali so v izrazito mlečnem tipu, fine, vendar čvrste konstitucije (drobne kosti, tanka koža). Želimo obsežne in visoke krave, v vihru visoke od 139 do 149 cm, s telesno maso nad 650 kg, z visoko konzumacijsko sposobnostjo za voluminozno krmo, z vsaj 7500 kg ali več prirejenega mleka v laktaciji z nad 4,0 % maščob in nad 3,5 % beljakovin (genotip kapa kazein BB ali AB). Obdržati in izboljšati je treba prednosti, kot so dobra konstitucija, čvrste noge, daljša življenjska doba, lahke telitve ter visoke vsebnosti maščob in beljakovin v mleku.

Rjava pasma – mesno-mlečni tip je v rejskem cilju kombinirana pasma s poudarkom na prireji mesa. Živali so v konstituciji nekoliko bolj grobe in sorazmerno dobro omišičene. Želimo izboljšati ravnost in omišičenost živali (zlasti za rejce, ki se usmerjajo v prirejo mesa); prirast bikov okoli 1200 g/dan in volov 700 g/dan in več; visoke in obsežne krave (višina vihra od 135 do 140 cm) s telesno maso nad 650 kg, z dolgo življenjsko dobo, dobro prilagodljivostjo in odpornostjo na bolezni, z dobro mlečno vztrajnostjo, dobro plodnostjo, mirnim temperamentom, dobro omišičenostjo in prirejo okoli 5000 kg mleka v laktaciji, s 4,0 % maščob in 3,5 % beljakovin.

Foto: Matjaž Hribar

ČRNO-BELA PASMA

OPIS PASME

Barva in pigmentacija: pri tej pasmi so možne številne variacije črne in bele barve, od popolnoma črnih živali do skoraj povsem belih. Navadno se po telesu izmenjujejo črne in bele lise. Ob pojavu homozigotov recesivnega gena za rdečo barvo so možne tudi kombinacije v rdeči barvi.

Foto: Peter Pokorn

Ženske živali so v poudarjenem mlečnem tipu, hitre rasti, velikega okvirja in z veliko sposobnostjo zauživanja krme. Odrasle živali imajo višino vihra navadno 145 cm in več ter dosegaajo maso prek 700 kg. Prevladujejo živali z dobro pripetimi vimeni in s korektno stojjo. Odlikuje jih sposobnost prilagajanja na različne klimatske razmere.

Moške živali imajo višino vihra navadno 155 cm in več ter dosegaajo maso prek 1100 kg. So hitrorastne, z dobrimi dnevnimi prirasti.

RAZŠIRJENOST

Črno-bela pasma je prišla v Slovenijo razmeroma pozno. Zaradi pomanjkanja mleka na trgu so družbena posestva začela uvažati živali mlečnega tipa. Prve krave so bile uvožene leta 1955 iz Danske za kočevska posestva. Izvor črno-bele pasme v Sloveniji je zelo pester; prvim nakupom iz Danske, Nizozemske in Nemčije so sledili še uvozi iz Amerike in Izraela. Živali črno-bele pasme so bile v začetku, ker so prihajale iz različnih populacij (držav), zelo neizenačene, od nekoliko lažjega danskega tipa do težjega kombiniranega nemškega tipa. Uspehi križanj evropske črno-bele pasme z ameriško holštajnsko pasmo, selekcionirano na visoko mlečnost, ki so jih izvajali v zahodnoevropskih državah, so spodbudili tudi naše rejce. Tako so v letih 1971 in 1972 začeli poskusno osemenjevat s semenom bikov holštajnske pasme, uvoženih iz Italije. Rezultati so bili zelo dobri, zato so rejci začeli načrtno oplemenjevati črno-bele pasme s holštajnsko pasmo. S tem pa je bil načrtan osnovni cilj pasme – prireja mleka. Glavni poudarek pri rejskem cilju je bila količina mleka, beljakovin in maščob ter delež maščob in beljakovin.

V Sloveniji je bilo 31. decembra 2008 na 3.204 kmetijah 33.306 krav črno-bele pasme. V kontrolo prireje mleka je bilo vključenih 30.743 krav na 2.288 kmetijah. Pri 2.563 kravah smo spremljali le poreklo živali.

Prireja mleka v letu 2008

Molznih dni	Mleko kg	Maščobe %	Beljakovine %
305	7.247	3,98	3,21
377	8.385	4,05	3,28

REJSKI CILJI

Osnova rejskega cilja za črno-belo pasmo je gospodarna prireja mleka. To omogoča reja velikih (visokih 140-150 cm), dolgih in obsežnih živali z veliko konzumacijsko sposobnostjo za voluminozno krmo. Cilj so tudi izenačena, dobro pripeta in od tal dvignjena vimena z izraženo centralno vezjo ter pravilno razporejenimi in oblikova-

Foto: Matjaž Hribar

nimi seski, tanke noge s pravilno stajo, čvrstimi in trdimi parklji, sposobnost visoke prireje mleka in prilagajanje različnim načinom reje ter raznolikemu okolju, velika odpornost proti boleznim, dolga življenjska doba, dobra plodnost, optimalen iztok mleka in velika zmogljivost rasti, mlečnost prek 10.000 kg mleka s 4,1 % maščob in 3,6 % beljakovin. Telice odlikujeta hitra rast in zgodnja zrelost, tako da ob ustrezni oskrbi telijo v starosti 24 do 28 mesecev.

MESNE PASME

Prireja mleka že več let prinaša bistveno večji dohodek, zato se rejci vedno bolj odločajo za to usmeritev. Redijo mlečne pasme, selekcija na večjo prirejo mleka pa je vse bolj intenzivna tudi pri kombiniranih pasmah. Odbira živali in selekcija na večjo prirejo mleka pa poslabšuje sposobnost pasem za prirejo mesa. Sposobnost kombiniranih pasem za prirejo mesa se je poslabšala. Zaradi vse višje mlečnosti na žival se zmanjšuje tudi število krav molznic in zato imamo vedno manj telet za pitanje. Rejci, ki želijo imeti kvalitetna teleta za pitanje, križajo krave mlečnih in kombiniranih pasem z mesnimi pasmami. Delež o semenitev z mesnimi pasmami je v Sloveniji prek 11 %. Za gospodarsko križanje se uporablja predvsem seme bikov šarole, limuzin in belgijske beloplave pasme.

Pasmi šarole in limuzin sta v Sloveniji prisotni tudi v čisti pasmi kot krave dojilje in zanje imamo izdelane potrjene rejske programe. Pri belgijski beloplavi pasmi imamo le plemenske bike na o semenjevalnem centru; ta pasma se uporablja izključno za gospodarsko križanje. Gospodarsko križanje izvajamo pri črno-beli, rjavi in lisasti pasmi. Uporaba posamezne pasme za gospodarsko križanje je odvisna od naslednjih dejavnikov:

- vpliv plemenjaka na potek telitve,
- tehnologija reje,
- dnevni prirasti,
- klavna kakovost,
- kakovost mesa.

Žal so si posamezne lastnosti, ki jih želimo doseči z uporabo posamezne pasme, v nasprotju. Običajno dosegajo pasme, ki imajo lahke telitve, razmeroma majhno intenzivnost rasti in majhno zmogljivost za prirejo mesa ter obratno. Prav tako so nekatere pasme primernejše za ekstenzivno rejo, druge pa za intenzivno pitanje. Opti-

malna izbira bikov mesnih pasem za gospodarsko križanje mora biti rezultat kompromisa med omenjenimi dejavniki, ki pa naj kot celota zagotavljajo rejcem največji dohodek.

ŠAROLE PASMA

Govedo šarole je izrazito mesna pasma velikega okvirja. Domovina te pasme je osrednja Francija, kjer redijo več kot dva milijona krav te pasme.

RAZŠIRJENOST

Prve živali pasme šarole so bile pripeljane v Slovenijo v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja, naslednji uvoz pa je bil v letu 1989. Od leta 1972 imamo v Sloveniji bike pasme šarole na Osemenjevalnem centru Preska za pridobivanje semena za gospodarsko križanje. To pasmo so vedno selekcionirali izključno za prirejo mesa. Je izrazito pašno govedo in ga odlikuje velika sposobnost zauživanja hranilnih snovi, zato jo lahko uspešno redimo tudi na skromnejših pašnikih. Govedo šarole dosega velike dnevne priraste tako pri pašnih načinih reje kakor tudi pri intenzivnem pitanju. Odlikujeta ga velika inten-

Foto: Vitomir Bric

zivnost rasti in velika zmogljivost za prirejo mesa. Zaradi teh lastnosti ter odlične klavne kakovosti in kakovosti mesa je govedo šarole razširjeno v več kakor 70 državah na petih celinah in v vseh klimatskih razmerah. To dokazuje, da je tudi izredno prilagodljivo. Še bolj kot čistopasemska reja se je v zadnjem obdobju širila uporaba goveda šarole za gospodarsko križanje. To ne omogoča samo večje prireje mesa, temveč predvsem izboljševanje lastnosti mesa. Te lastnosti, ki postajajo vse pomembnejše za uspešno trženje govejega mesa, so tudi ena od odlik pasme šarole. Pri gospodarskem križanju je pomembna izbira najprimernejših tipov bikov. To in upoštevanje lastnosti krav, ki jih semenimo, sta pogoja za ekonomsko uspešno prirejo govejega mesa.

V Sloveniji je bilo 31. decembra 2008 na 111 kmetijah 509 krav pasme šarole. V kontrolo prireje mesa je bilo vključenih 185 krav na 10 kmetijah. Pri 324 kravah kontrole prireje nismo spremljali, spremljali smo le poreklo živali.

REJSKI CILJI

Šarole je mesna pasma goveda s poudarkom na kakovosti mesa, visoki klavnosti, dobri ješčnosti in izraženem črednem nagonu. Pri rejah v čisti mesni pasmi (vzrejni tip) želimo živali velikega okvirja, z veliko zmogljivostjo in intenzivnostjo rasti, veliko konzumacijsko sposobnostjo ter dobrim izkoriščanjem pašne. Telitev mora biti normalna, ženske živali pa morajo imeti dobro izražene materinske lastnosti. Pomembne so tudi dolga življenjska doba, prilagodljivost in odpornost na bolezni. Del živali odbiramo izključno za gospodarsko križanje (pitolni tip). Pri njih želimo dobro omišičenost, odlično klavno kakovost in kakovost mesa. Poseben poudarek namenjamo lahkim telitvam. Živali naj dosežajo v starosti do 90 dni priraste višje od 1100 g/dan, v starosti med 90. in 210. dnem višje od 1300 g/dan ter nad starostjo 210 dni višje od 1400 g/dan. Okvir naj doseže oceno 6, omišičenost oceno 7. Živali morajo biti korektnih oblik. Živali naj imajo dobro razvit čredni nagon in naj bodo izrazito pašne z dobro konzumacijo. V življenjski dobi pričakujemo 8-10 telitev.

LIMUZIN PASMA

Pasma limuzin je v primerjavi s pasmo šarole nekoliko manjšega okvirja, njena velika prednost pa so lažje telitve. Domovina te pasme je Francija.

RAZŠIRJENOST

Je druga najštevilčnejša mesna pasma v Franciji. Nastala je v hriboviti pokrajini Limousin, v izrazito celinskem podnebju. Do leta 1950 so jo uporabljali za delo, zato so odbirali bolj omišičene in močne živali velikega okvirja in čvrstih nog. Tako so se začele oblikovati sedanje lastnosti goveda limuzin, ki je zelo primerno za celodnevno pašo tudi v ekstenzivnih (težjih) razmerah. Začetki reje pasme limuzin v Sloveniji segajo v leto 1972, ko sta bila uvožena prva plemenska bika zaradi gospodarskega križanja rjave in črno-bele pasme. Krave dojilje pasme limuzin smo začeli v Sloveniji rediti leta 1989, ko so bile uvožene prve čistopasemske plemenske telice iz Francije. V vseh razmerah reje prihajajo do izraza njene pomembne značilnosti: vzdržljivost, prilagodljivost vsem klimatskim razmeram in ekstremnim pogojem reje. Pomembna značilnost pasme limuzin je tudi odlična klav-

Foto: Alojz Brdnik

na kakovost v vseh obdobjih rasti, od odstavljenega teleta do pitanca ob doseženi klavni zrelosti. Odlikuje se predvsem po velikem deležu čistega mesa v klavnih polovicah ter majhnem deležu loja in kosti. Zato pasmo limuzin veliko in uspešno uporabljajo tudi za gospodarsko križanje mlečnih tipov krav. Telitve po bikih limuzin so pogosto celo lažje, kot so pri kombiniranih pasmah. Zaradi teh lastnosti je pasma limuzin odlična za izboljšanje klavnih lastnosti in lastnosti mesa, nevarnost težkih telitev pa se ne povečuje.

V Sloveniji je bilo 31. decembra 2008 na 83 kmetijah 253 krav limuzin pasme. V kontrolo prireje mesa je bilo vključenih 125 krav na 10 kmetijah. Pri 128 kravah kontrole prireje nismo spremljali, spremljali smo le poreklo živali.

REJSKI CILJI

Limuzin je mesna pasma goveda s poudarkom na kakovosti mesa, drobnih kosteh, lahkih telitvah in mirnem značaju. Pri rejah v čisti mesni pasmi (vzrejni tip) želimo živali velikega okvirja, z veliko zmogljivostjo ter intenzivnostjo rasti, veliko konzumacijsko sposobnostjo in dobrim izkoriščanjem pašne. Telitve morajo biti normalne, ženske živali morajo imeti dobro izražene materinske lastnosti. Pomembne so tudi dolga življenjska doba, prilagodljivost in odpornost na bolezni. Del živali odbiramo izključno za potrebe gospodarskega križanja (pitovni tip). Pri njih želimo dobro omišičenost, odlično klavno kakovost in kakovost mesa. Živali naj dosejajo v starosti do 90 dni priraste višje od 1100 g/dan, v starosti med 90. in 210. dnem višje od 1300 g/dan ter nad starostjo 210 dni višje od 1400 g/dan. Okvir naj doseže oceno 6, omišičenost oceno 7. Živali morajo biti korektnih oblik, potek telitve mora biti normalen. Živali naj imajo dobro razvit materinski nagon in naj bodo izrazito pašne s sposobnostjo pašne na strmih legah. V življenjski dobi pričakujemo 10-12 telitev.

AVTOHTONA PASMA

CIKASTO GOVEDO

Cikasta pasma je v Sloveniji nastala iz avtohtonega enobarvnega svetlo rdečkastega (bohinjskega) goveda. Krave prvotnega goveda so v 2. polovici 19. stoletja v povprečju tehtale okrog 200 kg in so dajale dnevno okrog 5 kg mleka. Ker je bilo v drugi polovici 19. stoletja v sosednjih avstrijskih deželah veliko bolj znano, po okvirju večje in produktivnejše pincgavsko govedo, so takrat začeli na Gorenjsko in Tolminsko uvažati bike pincgavske pasme. Tako se je začelo oplemenjevanje enobarvnega goveda s pincgavsko pasmo. Oplemenjeno govedo, ki je bilo po barvi podobno pincgavskemu, so poimenovali cikasto govedo (CIKA). Na Tolminskem in v Bohinju se je oblikoval manjši tip živali, ki je bil primernejši za pašo po strmih planinah, v ravninskem predelu Gorenjske pa

Foto: Rafko Rokavec

večji tip. Glede na geografsko območje reje cikastega goveda sta ob prehodu iz 19. v 20. stoletje izoblikovala dva tipa cikastega goveda:

- **tolminsko cikasto govedo**,
- **bohinjsko cikasto govedo**, ki je bilo na ravninskem predelu Gorenjske nekoliko večje in se je imenovalo gorenjsko cikasto govedo. Imena so bila pridobljena po geografskih območjih v tem delu Slovenije.

V Sloveniji je bilo 31. decembra 2008 na 368 kmetijah 757 krav cikaste pasme.

REJSKI CILJI

Osnovni rejski cilj za cikasto govedo je ohranitev pasme v avtohtonem brahicerinem tipu. Želimo lahke živali s tankimi kostmi in nerobustne konstitucije. Proizvodna usmeritev pasme je sicer kombinirana, poudarek je na prireji mleka.

MORFOLOŠKI OPIS

- telesna masa odraslih krav je od 300 do 450 kg,
- višina vihra odraslih krav je od 115 do 132 cm,
- barva je rdeča z belo liso, enobarvno rdeče,
- potek bele lise: bela lisa se začne na vihru, gre prek

Foto: Rafko Rokavec

hrbta do repa, se nadaljuje na repu, nato po stegnih v obliki pasu, po trebuhu in prsnem košu ter se nadaljuje čez golen in se združi pod vratom (lisa naj ne sega preko križnih kosti, meja med rdečo in belo barvo naj bi bila nazobčana),

- **glava** je kratka, lahka, rdeče barve,
- **smrček** je roza barve,
- **rogovi** so lahki, tanki, obrnjeni naprej,
- **vrat** je tanek, dolg,
- **noge** so korektne, čvrste in tankih kosti,
- **bicljji** so čvrsti,
- **parklji** so kratki, visoki, temna roževina parkljev,
- **rep** je tanek in dolg,
- **vime in seski** so lepo oblikovani in funkcionalni.

POSEBNE PASEMSKE ZNAČILNOSTI

- delna uleknjenost hrbta,
- nadgrajenost,
- obsežen vamp.

DRUGE ZAHTEVE

- dobra plodnost,
- lahke telitve,
- dolga življenjska doba,
- dobra prilagodljivost in odpornost,
- močno izražen materinski čut.

IZVAJALCI JAVNE SLUŽBE STROKOVNIH NALOG V GOVEDOREJI

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Celovška 135, 1000 Ljubljana

koordinacija izvajanja rejskih programov

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Murska Sobota

Štefana Kovača 40, 9000 Murska Sobota

izvajanje rejskih programov

osemenjevalni center za lisasto pasmo

vzreja bikov lisaste pasme

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj

Ormoška 28, 2250 Ptuj

izvajanje rejskih programov

osemenjevalni center za lisasto pasmo

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Celje

Trnoveljska cesta 1, 3000 Celje

izvajanje rejskih programov

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana

Celovška 135, 1000 Ljubljana

izvajanje rejskih programov

osemenjevalni center za rjavo, črno-belo, limuzin,

šarole in belgijsko beloplavo pasmo

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Kranj

Iva Slavca 1, 4000 Kranj

izvajanje rejskih programov

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Novo mesto

Šmihelska 14, 8000 Novo mesto

izvajanje rejskih programov

KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica

Pri hrastu 18, 5000 Nova Gorica

izvajanje rejskih programov

vzreja bikov rjave, črno-bele, limuzin in šarole pasme

Kmetijski inštitut Slovenije

Hacquetova 17, 1000 Ljubljana

izvajanje rejskih programov
razvojno raziskovalne naloge

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,

Oddelek za zootehniko

Groblje 3, 1230 Domžale

izvajanje rejskih programov
razvojno raziskovalne naloge
progeni test bikov

Univerza v Mariboru,

Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede

Pivola 10, 2311 Hoče

progeni test bikov

Živinoreja poljedelstvo Lenart

Šetarova 21, 2000 Lenart

progeni test bikov

Univerza v Ljubljani, Veterinarska fakulteta

Gerbičeva 60, 1000 Ljubljana

veterinarski nadzor

Foto: Marjan Špur

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
Celovška 135, 1000 Ljubljana

